

ŞAP HASTALIĞI MÜCADELE TALİMATI

Hükümet Veteriner Hekimi Gelineye Kadar Yapılacak İşlemler

Madde 1- Hükümet Veteriner Hekimi gelinceye kadar,köy, kasaba, şehir, çiftlik ve işletmeler ile gezici sürülerde şap hastalığı çıktığında hastalık mahallindeki görevli ve yetkililer tarafından aşağıdaki tedbirler alınır.

- Şap Hastalığına yakalanan hayvanlar derhal sahibinin ahırında veya bu maksat için ayrılmış barnaklarda tecride alınır ve hiçbir şekilde ortak mera ve sulama alanlarına çıkarılmaz.
- Tecride alınan hayvanların bakımı için yeterli sayıda kişiler görevlendirilir, bu mahallere başkasının girmesi önlenir. Görevli kişiler başka hayvanların bakımıyla ilgilenemez.
- Hastaların yem ve suları ancak o mahalde bulunan ve dışarıyla temas ettirilmeyen kaplarla verilir.
- Hastalara ait veya hastaların temas ettiği her çeşit eşya , yem ve hayvan maddelerinin nakli, satışı ve tüketimi durdurulur.
- Hastalık gezici sürülerde çıktığında yürüyüş (hareket) durdurulur ve en yakın yerleşim birimindeki muhtarlığa veya Jandarma Karakoluna haber verilir. Hastalar sağlamlardan ayrılarak uygun bir yerde tecride alınır. Sağlamlar, mera ve sulama yerleri değiştirilerek ayrı çobanların yönetimine verilir.
- Hastaların bakımı ile görevlendirilenlerin, sağlam hayvanlarla ve bunlara ait malzeme ile temasları önlenir.
- Tip tayini için Veteriner Hekim tarafından marazî madde alınmadan hastalara herhangi bir ilaç uygulanmaz.
- Ölen hayvanlar muayene ve teşhis için muhafazaya alınır,kokuşma halinde yüzülmeden ve herhangi bir ifrazatı akmayacak şekilde hayvan uğrağı olmayan bir yere sürüklenmeden nakledilir, iki metre derinlikteki çukurlara, kireçlenerek ve iri taşlarla takviye edilerek gömülür veya özel tesisi olan yerlerde yakılır.
- Alınan tedbirlerin uygulanmasından, köylerde muhtarlar ve hayvan sahipleri, çiftlik ve işletmelerde koruyucu, bakıcı ve mülk sahipleri, gezici sürülerde ise korucu,bakıcı, çoban ve hayvan sahipleri sorumludur.
- Hastalık gemi, tren, traktör ve kamyonlarla nakil sırasında görüldüğünde durum varış mahallerindeki görevlilere bildirilir. Hükümet Veteriner Hekimi gelmeden hayvanlar indirilmez. Gerekli tedbirler bundan sonra alınır.

Hükümet Veteriner Hekimi Geldiğinde Yapılacak İşlemler

Madde 2- Şap Hastalığı ihbarını alan Bakanlık İl ve İlçe Müdürlükleri, Kanunun emrettiği 24 saat süre içinde hastalık mahalline ‘‘ Şap Hastalığı Mücadele Ekibini ‘‘ göndermeye ve hastalığa el koymaya mecburdur.

Madde 3- Hükümet veteriner hekimi hastalık mahalline hareket etmeden önce hastalık mahallinde yapılan şap aşuları, aşılama tarihleri,hayvanları aşılanan yetiştiriciler ve aşılanan hayvan miktarlarına ilişkin makbuz ve bilgileri yanına alır.

Madde 4- Hastalık mahalline görevlendirilen ekip aşağıda belirtildiği şekilde hastalığa el koyar ve gerekli tedbirleri alır.

- Şap Hastalığı Mücadele Ekibi hastalık mahallinde görev taksimi yaparak ikiye ayrılır. Birinci grup hastalıkla ilgilenir. İkinci grup kontamine olmadan, sağlamlara aşı yapmak üzere muayene sonucunu bekler. Hastalıkla ilgilenecek grup, önceden dezenfekte edilmiş özel kıyafetleri ile tecrit altındaki hastaları muayene eder. Şap Hastalığı teşhisi konduğunda en az 2 adet gliserinli iso-buffer solüsyonlu şişeye marazî madde alınır.
- Marazî madde alınından sonra hastaların tedavisine başlanır. Veteriner Hekim gözetiminde tecrit yeri dezenfekte edilir. Bulaşık malzemelerde aynı işleme tabi tutulur. Tecrit yerinin kapısına ‘‘ ŞAP HASTALIĞI VAR ’’ levhası asılır.
- Hastalığın çıkışı telefon,telgraf,telsiz gibi vasıtalarla veya korucu ve bekçi gibi özel görevlilerce civar köylere duyurulur, karşılıklı imza veya isim alınarak belgelenir.
- Tecrit yerinden çıkışta yapılacak ikinci bir dezenfeksiyon işleminden sonra Veteriner Hekim, kendisi gelmeden önce alınan tedbirleri kontrol eder, noksan gördüklerini tamamlar.
- Hastalığın çıkışı ve seyri hakkında aşağıdaki şekilde bilgi toplar.
  - Bölgede şap aşısı yapılmış mı? Tarihi?
  - Kaç hayvana aşı yapıldı? Aşı yapılmamış hayvan var ise kime ait olduğu?
  - Hastalık hangi tarihte çıkmıştır?
  - Hastalığın başlangıcından bugüne kadar kaç hasta, kesim ve ölüm olmuştur?
  - Hastalar nerede ne zaman kimlerin hayvanları ile temas etmiştir veya hastalık mahalline dışarıdan yabancı hayvan getirilmiş midir?
  - Kordon konmadan önce bu mahaldeki hayvanlardan başka bir yere nakledilen var mıdır, var ise sahipleri kimdir, miktarı nedir, nereye ve hangi tarihte nakledilmiştir?
- Gerekli bilgilerin toplanmasından ve yapılan muayene, kontrol ve inceleme sonuçlarının değerlendirilmesinden sonra bir ‘‘Şap Hastalığı Çıkış Raporu’’ düzenler.
- Mahallin Hayvan Sağlık Zabıtası Komisyonu, Yönetmeliğin 91’nci maddesindeki usullere göre toplanır, Veteriner Hekimin düzenlediği hastalık çıkış raporunu görüşür. Alınan tedbirleri gözden geçirir, önerileri değerlendirir ve o mahaldeki şap hastalığına karşı yürütülecek mücadele esaslarını oy çokluğu ile karara bağlar.
- Hayvan Sağlık Zabıtası Komisyon Kararlarında,
  - Hastaların tecride alındığı yerler,
  - Kordonun genel veya sınırlı olduğu coğrafi noktalar,
  - Varsa hayvan pazar ve panayırlarının durumu,
  - Komşu köy, kasaba-ilçe-şehir- çiftlik veya sürülere haber verme şekli,
  - ‘‘BURADA ŞAP HASTALIĞI VAR’’ levhalarının dikileceği yerler,
  - Tedavi ve dezenfeksiyon usülleri,
  - Sağlamlara ve çevre köylere uygulanacak aşının zamanı ve tipi,
  - (d) maddesine göre toplanan bilgilerin nasıl değerlendirileceği,
  - Yeni hastalananlara ve ölenlere yapılacak işlemler,
  - Kordon altındaki bölgede serbest, şartlı serbest veya yasak olan hususlar,
  - Mezbahalara sevk edilecek hayvanlar ile transit geçişlere yapılacak işlemler ayrı ayrı belirtilir.

Mihrak ve Çevre Aşılama

Madde 5- Şap hastalığı çıkan mahalde hastalarla ilgili teşhis, tecrit, tedavi işleri tamamlandıktan ve meskenin, görevlilerin, kıyafetlerin, malzemelerin, vasıtaların

dezenfeksiyonu yapılarak bulaşma sebepleri ortadan kaldırıldıktan sonra sirayete maruz çift tırnaklı hayvanlar, Hayvan Sağlık Zabıtası Komisyon Kararında belirtildiği şekilde, ekibin ikinci grubu tarafından bu hastalığa karşı aşılanır.

Mihrac çevresinde bulunan yerleşim birimlerindeki hassas hayvanlara da birkaç gün içinde stok aşılarından uygulama yapılır. Şap Enstitüsünden bu maksat için gelecek aşılar ise stoklara iade edilir.

Hastalık Bölgesinin Kontrolü

Madde 6- Hastalığı takiple görevli hükümet Veteriner Hekimi hastalık tamamen sönüncüye kadar bölgeyi kontrol eder. Şap hastalığı ile ilgili bütün konularda yetiştiricileri aydınlatır, bu çalışmalarını bir rapor halinde İl veya İlçe Müdürlüğüne verir.

Hastalığın Sönüşü

Madde 7- Şap hastalığı çıkan yerde son hastanın iyileşmesinden veya ölümünden 15 gün sonra genel bir dezenfeksiyon yapılarak kordon kaldırılır. Dezenfeksiyon Hükümet Veteriner Hekiminin kontrolünde yapılır. Veteriner Hekim tarafından düzenlenen Hastalık Sönüş Raporuna istinaden H.S.Z. Komisyonu durumu değerlendirerek sönüş kararı alır ve hastalığın sönüşüğünü, alınan tedbirlerin ve konan kordonun kaldırıldığını Bakanlığa ve komşu yerleşim birimlerine aynı usullerle bildirir.

Programlı Koruyucu Aşılamalar

Madde 8- Türkiye’de koruyucu şap aşılamaları, her yıl bakanlıkça tespit edilen programlar doğrultusunda yapılır.

Koruyucu şap aşılamaları, Serbest Veteriner Hekimler tarafından yapılmak istendiği takdirde Yönetmeliğin 45. ve 46. Maddesindeki şartların yerine getirilmesi gerekir.

Marazi Madde Alma

Madde 9- Şap hastalığının kesin teşhisi ve tip tayini için çift tırnaklı hasta hayvanlardan alınacak marazi maddeler en seri vasıta ile aşağıdaki esaslar dahilinde Şap Enstitüsüne gönderilir.

1- Marazi maddeler mümkün olduğu kadar antiseptik bir ilaç tatbik edilmemiş hasta sığır veya koyun-keçilerden alınır.

2- Marazi maddeler; Şap Enstitüsü Müdürlüğüne hazırlanmış ve içerisinde gliserin iso-buffer solüsyonu bulunan şişelerle gönderilir.

Elde bu şişelerden olmadığında, marazi maddeler tuzlu su solüsyonlu şişelerle gönderilir. Marazi madde şişeye konulduktan sonra etiketlenip ağzları parafinlenir.

3- Tip tayini için gönderilecek materyal yeni şekillenmiş lezyonlu kısımlardan seçilir. Bunlar tercih sırasına göre ;

a) Dil epiteli,

b) Damak,dudak, burun mukozası ve meme epiteli,

c) Gecikmiş vakalarda ise tırnak arası epiteli

d) Dil, ağız ve ayakta teşekkül eden patlamamış yeni veziküllerden steril şırınga ile çekilen vezikül sıvısı olmalıdır.

4- Gönderilecek olan marazi maddeler bir (1) gramdan aşağı iki (2) cm2 den küçük olmamalıdır. Her hayvandan alınan marazi maddeler ayrı ayrı şişelere konulmalıdır.

5- Marazi madde alınırken kullanılacak bütün aletlerin steril olmasına dikkat edilmelidir.

6- Hazırlanan marazi maddeler en seri vasıta ile Şap Enstitüsü Müdürlüğü P.K. 714 Ulus/ANKARA adresine gönderilmelidir.

7- Hastalığı geçirmiş ve herhangi bir lezyon görülmeyen hayvanlardan kan serumu gönderilmelidir.

Kan serumu gönderilirken şu hususlara dikkat edilmelidir.

a) Kan almak için, hastalığı en az 7 gün önce geçirmiş hayvanlar seçilir.

b) Kan steril şırınga ile tüpe alınır.

c) 30-60 dk. İçinde kanda donma başlayınca tüpün etrafı steril ince bir tulle çizilip bir gece oda derecesinde bekletilir.

d) Elde edilen serum steril bir tüpe alınıp ağzı kapatılarak en seri şekilde gönderilir.

Özel Kıyafet

Madde 10- Hastalığı takiple görevlendirilen Hükümet Veteriner Hekimi ile hastaların muayenesi, tedavisi ve marazi madde alınması konularında kendisine yardımcı olacak Veteriner Sağlık Teknisyenleri, hastaların tecride alındığı mahalde, özel torbalarında muhafaza edilen çizme, tulum ve eldivenden ibaret kıyafet ile görev yaparlar. Keza dezenfeksiyon işlemini yürütmek üzere görevli İl / İlçe Müdürlüğü personeli benzer kıyafet içerisinde çalışması zorunludur. Bu şekilde yapılacak görevler sona erdiğinde hastalıklı materyal ile temas etmiş çizme-tulum ve eldivenlerin kaba temizlikleri yapıldıktan sonra dezenfeksiyona tabi tutularak torbalarına konur.

Diğer görevlilerin kıyafetleri de aynı şekilde dezenfekte edilir.

Antiseptik Uygulaması ve Dezenfeksiyon

Madde 11- Şap hastalığına yakalanan hayvanlarda virüs etkinliğini azaltarak tedaviye yardımcı olmak ve mesken, nakil vasıtası, yem, kıyafet, malzeme gibi yeni bulaşmalara sebep olacak şüpheli her şeyi dezenfekte etmek için yapılacak uygulamalarda aşağıdaki şekilde hareket edilir :

1) Hastalarda

a) Hastalarda ağız ve memelerdeki açık yaralara şu solüsyonlar uygulanır:

- Sodyum karbonat (Çamaşır sodası) sol. % 2-3

- Sodyum bikarbonat (Yemek sodası) sol. % 10-15

- Potasyum Permanganat sol. % 0,5

- Potasyum klorat sol. % 0,5

- Sirkeli su % 10

- Diğer uygun dezenfektanlar

b) Ayak çatalındaki yaralara şu solüsyonlar uygulanır:

- Sodyum hidroksit sol. % 1-2

- Sodyum karbonat (Çamaşır sodası) sol. % 3-5

- Sodyum hipoklorit sol. % 1-2

- Potasyum hipoklorit sol. % 1-2

- Potasyum hidroksit sol. % 1-2

- Diğer uygun dezenfektanlar

2) Ahır-vagon-kamyon-tır ve Malzemelerin Dezenfeksiyonu

Kaba temizlik yapıldıktan sonra şu solüsyonlar uygulanır:

- Organik asitler %0,25
- Formol (1 Lt. Suya 20 cc) sol. % 1
- Kreolin sol. % 3-5
- Diğer uygun dezenfektanlar

3) Giyim Eşyasının Dezenfeksiyonu

Kaba temizlik yapıldıktan sonra, aşağıdaki işlemlerden biri uygulanır:

- Özel torbasına yerleştirilen eşyanın arasına piyasada satılan % 40'lık formola batırılmış pamuk konarak eşya bir saat formol buharına maruz bırakılır.
- Eşyalar büyükçe bir kap içinde hazırlanan % 4-5'lik çamaşır sodalı suya atılarak 1 saat bekletilir.
- Etüv bulunan yerde bulaşık eşyalar etüve konur veya kaynar su buharına tutulur.

4) Yemlerin Dezenfeksiyonu

Miktarı az olduğu takdirde yakılır. Ekonomik sebeplerle bu işlem yapılmadığı takdirde sadece virüsle bulaşık olması kuvvetle muhtemel olan kısımları yakılarak imha edildikten sonra, kalan kısım kapalı ve mahfuz yerler içinde bir gün formol buharına maruz bırakılır ve iyice havalandırıldıktan sonra kullanılır. Mümkünse hastalığa duyarlı olmayan türlere yedirilir.

5) İçme Suyunun Dezenfeksiyonu

Şaplı hayvanlar tarafından bulaştırılmış çeşme, yalak, havuz gibi sulama yerlerindeki sular, uygun dezenfektanlardan biri ile ilaçlandıktan sonra boşaltılır ve yeniden dezenfekte edilerek sağlamların faydalanmasına açılır.

Bulaşık sular hayvanlara içirilmez. Herhangi bir sebeple bu gibi suları içirme zorunluluğu olduğunda, eczanelerde ruhsatlı müstahzar olarak satılan antiseptiklerden biri, tarifesindeki ölçülerde suya katılır.

Mücadele Kayıtları

Madde 12- Şap hastalığı ile mücadele konusunda yapılan bütün çalışmalar, yürürlükteki mevzuat çerçevesinde kayıtlara alınır ve periyodik olarak Bakanlığa bildirilir.

Madde 13- Şap Hastalığı yönünden steril bölge (Free Zone) ilan edilen yerlerde şap hastalığı ile mücadele esasları (şap aşısı uygulamaları) Bakanlık tamimleri ile düzenlenir.

Madde 14- Şap hastalığı ile mücadelede diğer uygulamalar 3285 sayılı H.S.Z. Kanunu ve Yönetmeliğinin ilgili hükümlerine göre yapılır.